Arhivska oznaka:
HR-DASK-714

Naslov:
Janeš, Želimir (arhivski fond, 1947-2001)

Vrijeme nastanka:
1947-2001 g.

Razina:
Fond

Klasifikacija:
K.3. - Osobni arhivski fondovi

Sadržaj:
Fond sadrži bibliografske zapise o akademskom kiparu Želimiru Janešu, zatim projekte i idejna rješenja izložbi Želimira Janeša te njegovu korespondenciju. Nadalje, fond obuhvaća i manji dio medalja, plaketa i taktila, potom fotografije kiparevih radova, kao i portreta Želimira Janeša. U fondu se nalaze katalozi i pozivnice na izložbe Želimira Janeša, zatim knjige, časopisi, novine i novinski članci koji bilježe tekstove o djelima i izložbama, zatim ilustracije akademskoga kipara Želimira Janeša, kao i osvrte te razgovore s umjetnikom.

Količina:
0.9 Metar

Vrsta gradiva:
Spisi

Katalozi

Fotografije

Skice umjetničkih djela

Knjige

Plakati

Novine

Medalje

Taktilne medalje

Plakete

Pozivnice

Časopisi

Jezik:
Hrvatski

Pismo:
Latinica

Posjednik:
Državni arhiv u Sisku

Licenca:
Javno dobro

Mjesto (grad/općina):
SISAK

ZAGREB

Oznaka arhiva:
HR-DASK

Povijest:
Fond je preuzet od samog kipara Želimira Janeša temeljem promemorije (br. 235-1/97) iz umjetnikova atelijera na Akademiji likovne umjetnosti u Zagrebu 22. 7. 1994. godine. Preuzimanje je zabilježeno u Knjigu primljenog arhivskog gradiva pod rednim brojem 186.
Arhivistički je obrađen 2024.g. te je za njega, kao obavijesno pomagalo izrađen sumarni inventar 2025. godine.

Status dostupnosti:
JAVNO

Napomene:
Opća napomena
Osobni podaci: NE;Autorska prava : NE

Napomena o sređenosti
Arhivistički sređeno (Snježana Žegor)

Napomena o tvarnim značajkama
Dokumenti, medalje, taktili, plakete i fotografije u dobrom su stanju.

Napomena o objavljivanju
Umnožavanje i objavljivanje gradiva ovog fonda dozvoljeno je u skladu sa Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima (NN 61/2018., 98/2019., 114/2022., 36/2024 .) kao i Pravilnikom o korištenju javnog arhivskog gradiva (NN 121/2019.) na pisani zahtjev korisnika.

Napomena o objavljivanju
Objava u Zborniku DASK, Ad Acta 6, 2025.

Biografija/povijest
Želimir Janeš rođen je 12. prosinca 1916. godine u Sisku. Nakon završetka Srednje škole za umjetnost i obrt 1937. u Zagrebu, upisuje se na zagrebačku Akademiju likovnih umjetnosti gdje je 1941. diplomirao kiparstvo u klasi profesora Frane Kršinića, dok je kod Ive Kerdića 1938./1939. učio malu plastiku (medaljarstvo). Godine 1941./1942. polazi specijalku kod Ivana Meštrovića, a 1945./1946. kod Antuna Augustinčića. Svojem prvom učitelju Frani Kršiniću postaje suradnik u njegovoj Majstorskoj radionici od 1950. do 1955. Nastavnik je u Višoj obućarskoj školi u Zagrebu od 1953. do 1963., a u razdoblju od 1956. do 1960. i u Školi primijenjene umjetnosti. Od 1961. godine docent je, od 1974. redoviti profesor i voditelj fakultativnoga tečaja za sitnu plastiku na zagrebačkoj Akademiji gdje u svojem atelijeru poučava i nakon umirovljenja 1987. godine. Preminuo je u Zagrebu 22. siječnja 1996. godine.
S istančanim osjećajem za materijal - kamen i drvo - te finoću obrade pod Kršinićevim utjecajem isprva izvodi djela izrazito intimističkoga obilježja s temom djece, očinstva i materinstva (Prvi napor, 1948.; Prvi korak, 1949.; Spomenka, 1952.; Otac i sin, 1954.). Istodobno sažima forme po uzoru na egipatsku skulpturu (Glava žene, 1955.) te na tragu Constantina Brancusija reducira kompoziciju do granica apstrakcije (Trudnica, 1953.; Manekenka, 1954.).
Nadahnut oblicima iz prirode posvećuje se sitnoj plastici. Eksperimentirajući s raznovrsnim materijalima (bronca, kamen, drvo, staklo, kristal, sedef, zlato, srebro, poliester, koralj, bjelokost) oblikuje »plastiku u očištu kratke distance« (Josip Bratulić) te uvodi pojam taktile kojim označuje formu namijenjenu držanju na dlanu, kiparski oblikovanu tako da ističe osjet strukture i volumena (a-b Taktilni oblici, 1949.; Kupska

taktila, 1953.; Likovni znak, 1963.; Artefakt modulator, 1966.; Lebdjelice, 1977.). Surađuje s Udrugom slijepih i slabovidnih osoba u Tiflološkom muzeju te stvara apstraktne organske asocijativne oblike pogodne za likovno-pedagoški rad s hendikepiranim osobama, osobito za proširenje njihovih spoznajnih mogućnosti i doživljaja okoline osjetom (Forma ribljeg pokreta, 1979.; Jedro–ptica–cvijet, 1982.). Realističkim Autoportretom (1952.) potvrdio se kao vrstan portretist, što je posebice izraženo u njegovu medaljarskom opusu kojim se intenzivno počinje baviti 1960-ih. Inzistirajući na kiparskom eksperimentu, taktilnosti i suvremenoj formi, ukinuo je granicu između skulpture i medalje koju počinje oblikovati kao samostojeću skulpturu. Njegove plakete i medalje, taktilni volumeni, stajaćice, pokaznice i skulpturalne spomenice dodjeljivane su kao nagrade (Nagrada Saveza likovnih umjetnika Jugoslavije, 1963.; Korablja Marka Marulića, 1970.; Nagrada Juraj Križanić, 1981.; Večernjakova ruža, 1995.) ili posvete (Posveta Ljubi Karamanu, 1967.; Skitnje Matka Peića, 1969.; Milka Trnina – hrvatski slavuj, 1971.; Slavonska šuma, 1974.; Vrata hrvatske pismenosti, 1988.).
Istodobno je oblikovao uzorke za srebrnjake i zlatnike (Jubilej Filozofskog fakulteta, 1969.; Nikola Tavelić, 1970.; Sisak – 22. lipanj, 1980.; Josip Juraj Strossmayer, 1984.).
Izvodio je i spomenike namijenjene javnomu prostoru - u Zagrebu fontanu Naše more (1937., postavljena 1947. na ugao Šubićeve i Zvonimirove ulice) sa zoomorfnim prizorima u kamenom reljefu i reljef Mirenje za postolje spomenika Ivana Frangeša kralju Tomislavu (1948.) - također s profinjenim osjećajem za okoliš, ambijentalnu skulpturu s prizorima iz svakidašnjice (Špekulaš u Sisku, 1953.) i s mitološkom tematikom (Amfibioni u Vučedolu, 1960.; Baba Roga u Hušnjakovu u Krapini, 1977.), naglašena ludičkoga obilježja (Vita! Vita! u Dubrovi kraj Labina, 1988.). Oblikovao je spomenike na temu II. svjetskoga rata u Novom u Vinodolu (1951.), Gomirju (1952.), Vukovaru (1955.), Zagrebu (1966.), Hrvatskoj Kostajnici (1981.) te monumentalni betonski spomenik I. partizanskomu odredu Debeli brijest u šumi Brezovici kraj Siska (1981.).
U suradnji s Josipom Bratulićem izveo je u razdoblju od 1977. do 1983. Aleju glagoljaša (1983. Nagrada Marko Marulić Čakavskoga sabora), kiparski kompleks koji obuhvaća od Roča do Huma postavljenih 8 skulptura i kiparskih cjelina u kamenu: Stup Čakavskog sabora, Stol Ćirila i Metoda, Katedru Klimenta Ohridskog, Vidikovac Grgura Ninskog, Zid hrvatskih protestanata i heretika, Uspon istarskog razvoda, Odmorište žakna Jurja, Stup otpora te 12 brončanih plaketa (Humski kalendarij na vratima Huma) koje istodobno kiparski interpretiraju oblike glagoljičkoga znakovlja i istaknute osobe istarske i hrvatske povijesti. Aleja je zbog svojega kreativnoga dosega i bogatstva asocijacija jedan od likovno najdomišljenijih parkova skulpture u nas.
Samostalno je izlagao u Zagrebu (1953. s Brankom Ružićem, 1972. s Vladimirom Štovičekom, 1980., 1984. - 1985., 1990., 1995.), Sisku (1969., 1980., 1985, 1988.), Karlovcu, Šibeniku, Dugoj Resi, Labinu (sve 1969.), Splitu (1971.), Krškom (1972.), Ljubljani (1972. s Vladimirom Štovičekom), Vinkovcima (1972. sa S. Strieglom), Novoj Gradiški, Prizrenu, Slavonskoj Požegi (sve 1973.), Našicama (1975.), Celju (1976. s Ivanom Antolčićem i Slavom Strieglom), Dubrovniku (1980.), Samoboru (1984.), Iloku, Vukovaru (obje 1985.), Opatiji (1985. s Franom Parom), Zaprešiću (1986.), Roču, Pazinu (retrospektiva), Buzetu (sve 1989.) i Klanjcu (1994.), a posmrtno mu je 1997. priređena izložba u Zagrebu. Njegova djela izlagana su na izložbama ULUH-a (Udruženja likovnih umjetnika Hrvatske) od 1948., Zagrebačkom salonu (1966., 1970. i 1974.), izložbama jugoslavenske likovne umjetnosti (Beirut i Bagdad 1967.), izložbama portreta u Tuzli (1967. – nagrada, 1971., 1976.), izložbama društva FIDEM (Fédération internationale de la médaille) u Pragu 1969., Kölnu 1971., Helsinkiju 1973., Krakovu 1975.i Budimpešti 1977.), izložbama ULUPUH-a (Udruženja likovnih umjetnika i primijenjenih umjetnika Hrvatske, (1970.), na bijenalnim izložbama u Barceloni (1971.) i Ravenni (1979., 1988.), izložbi hrvatske medalje i male plastike u Berlinu (1981., 1986.) i Triennalu hrvatskoga kiparstva (Zagreb 1982., 1985. i 1994).
Suutemeljitelj je kiparske kolonije Forma Prima u Krapini 1973. te 1980. Memorijala Ive Kerdića na kojem izlaže u Zagrebu (1981.) i Osijeku (1984. – nagrada, 1987. - 1993). Sudjelovao je na izložbama primoštenske (1979. - 1982., 1985./1986, 1988, 1991, 1993./1994.) te Iločke kolonije (Ilok i

Vinkovci 1982., Osijek 1983., Ilok 1985., Zagreb 1992., Osijek i Belišće 1993.), kao i Mediteranskoga simpozija u Dubrovi kraj Labina (1988.).
Bavio se izvedbom muralnih grafita (Bankarstvo u Sisačkoj banci u Sisku 1965; Lovačka pastorala u Vili Zagorje u Zagrebu 1966)., likovnom opremom motornih brodova Jugoslavija, Jedinstvo i Jadran (1956./1957.) te arhitekturom (neizvedeni projekt za crkvu u Boki kotorskoj prema glagoljičkom grafemu az, sa Željkom Kovačićem) i urbanističkim problemima (neizvedeni projekt za trg u Krku, s Antom Vulinom).
Pisao je o svojem radu u Riječima 1978. te o Meštroviću kao učitelju u Školskim novinama 1983. godine.
Od 1983. godine Želimir Janeš bio je izvanredni, od 1991. redoviti član HAZU-a (Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti). Donirao je Sisku 110 svojih djela 1981. godine te mu je u gradu Sisku 1984. dodijeljen atelijer uz prigodnu izložbu u Muzeju Sisak. Dobitnik je Nagrade Vladimir Nazor za životno djelo 1989. Želimir Janeš snažno je utjecao na mlađu generaciju hrvatskih medaljara poput Zdravka Brkića, Damira Mataušića i Željka Zime te ostvario znatan doprinos razvoju male plastike i medaljarstva u nacionalnim i međunarodnim razmjerima.
U produkciji Školskoga programa HTV-a je 1994. snimljen film Marijana Adanića Želimir Janeš – svijet četiriju dodira.

Obavijesno pomagalo
Nakon arhivističke obrade izrađen je 2025.g. sumarni inventar prema normama: ISAD (G). Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. Drugo izdanje. Zagreb, Hrvatski državni arhiv, 2001.
i ISAAR (CPF). Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe i obitelji. Drugo izdanje. Zagreb, Hrvatski državni arhiv, 2006.

izradila: Snježana Žegor

Lokacija izvornika
Spremište DASK, A 1

Preuzimanje
Fond je preuzet od samog kipara Želimira Janeša temeljem promemorije (br. 235-1/97) iz umjetnikova atelijera na Akademiji likovne umjetnosti u Zagrebu 22. 7. 1994. godine. Preuzimanje je zabilježeno u Knjigu primljenog arhivskog gradiva pod rednim brojem 186.